

OVERSETTELSE – «TEORI OG PRAKSIS»

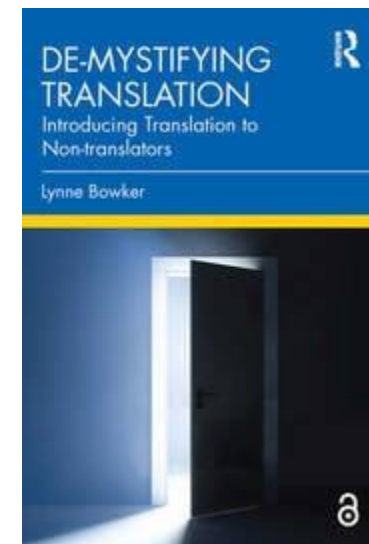
INGRID SIMONNÆS & BEATE SANDVEI, NHH

Oversettelse: Teori og praksis

- Oversettelsesteorier
 - Funksjonalistisk oversettelsesteori
- Oversettelsesoppdraget/*Translation brief*: Utforming og formål
- Kulturbundne begreper
- Oppsummering

«*De-mystifying Translation: Introducing Translation to Non-translators* is the ideal text for [...] anyone interested in learning more about the field of translation and translation studies. The Open Access version of this book, available at <https://www.taylorfrancis.com>, has been made available under a Creative Commons (C BY-NC-SA) license.»

2023

Om oversettelsesteorier

- Flere oversettelsesteorier

- Sentralt: hvilken overordnet strategi skal oversetteren bruke: mening for mening (såkalt fritt) vs. ord for ord (bokstavelig)

Jf Cicero (1. århundre fvt): «Non verbum e verbo sed sensum exprimere de sensu»

Jf. Schleiermacher (18. århundre): «Entweder der Uebersetzer läßt den Schriftsteller möglichst in Ruhe und bewegt den Leser ihm entgegen; oder er läßt den Leser möglichst in Ruhe und bewegt den Schriftsteller ihm entgegen.»

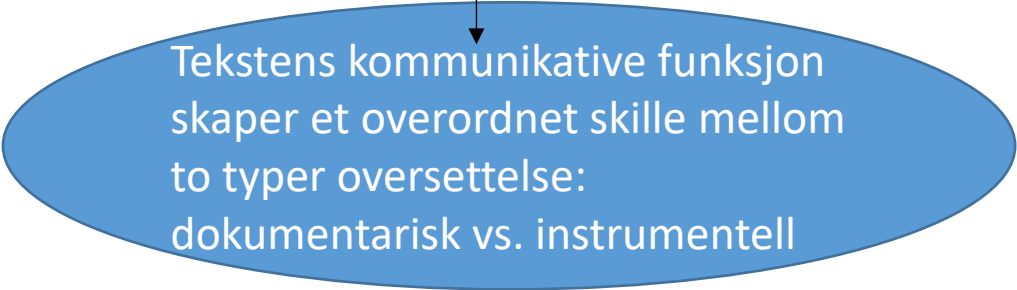
Et sentralt spørsmål i oversettelsesstudier har vært **hvilket overordnet prinsipp** som bør benyttes i oversettelse fra et språk til et annet. Skal man bruke en oversettelsesstrategi som innebærer å oversette **mening for mening** (fritt) eller **ord for ord** (bokstavelig)? (SNL)

Reiß/Vermeers *skopos*-teori – 1984 –

Reiß, K. & H. Vermeer (1991). *Grundlegung einer allgemeinen Translationstheorie*. Niemeyer.

Reiß, K. & H. Vermeer (2015). *Towards a General Theory of Translational Action. Skopos Theory Explained*. Routledge ■

- **Hvorfor** blir en kildetekst oversatt? (formålet)
- **Hvem** er mottaker(gruppen) for målteksten?
- **Hvilken** funksjon kommer målteksten til å ha?
 - > fokus på den **kommunikative effekten**
 - > fokus skiftes fra kildeorientering til **målorientering** med hensyn til kontekst, målgruppe, situasjon

Tekstens kommunikative funksjon
skaper et overordnet skille mellom
to typer oversettelse:
dokumentarisk vs. instrumentell

tekstens kommunikative funksjon
skaper et overordnet skille mellom
to typer oversettelse
dokumentarisk ≠ instrumentell
oversettelse

```
graph TD; A([tekstens kommunikative funksjon  
skaper et overordnet skille mellom  
to typer oversettelse  
dokumentarisk ≠ instrumentell  
oversettelse]) --- B[Dokumentarisk oversettelse  
Tekst som skal informere  
målkulturen om forhold  
knyttet til kildekulturen -  
(slags metatekst); teksten  
fremstår som en  
oversettelse]; A --- C[Instrumentell oversettelse  
Teksten oppfattes av  
målkulturlesere som en  
ikke-oversatt tekst;  
fremstår ikke som en  
oversettelse, men som en  
selvstendig språkhandling];
```

Dokumentarisk
oversettelse
Tekst som skal informere
målkulturen om forhold
knyttet til kildekulturen -
(slags metatekst); teksten
fremstår som en
oversettelse

Instrumentell oversettelse
Teksten oppfattes av
målkulturlesere som en
ikke-oversatt tekst;
fremstår ikke som en
oversettelse, men som en
selvstendig språkhandling

Mål og funksjon

MÅLET for oversetterens tekstproduksjon:
en **IDIOMATISK** tekst (*naturalness*), som i tillegg
formidler **BUDSKAPET** korrekt, med **tilpasninger i
måltekten slik at målgruppen forstår budskapet.**

- Det å gjengi budskapet korrekt inkluderer det å gjengi markeringer for utelatt tekst, markert som [...], i oversettelsen!

Kandidatens første etappe i oversettelsesarbeidet

- «Translation brief» / «Oversettelsesoppdrag» i oppgaveteksten: Er oppgitt i boks øverst på oppgavearket med følgende opplysninger:
 - Hvem som har skrevet kildeteksten
 - Hvor har den vært publisert (hvem er kildetekstens **primære målgruppe**)
 - Hvem som bestiller oversettelsen
 - Hva skal den brukes til, altså tekstens funksjon og formål
 - Mediet (kan legge føringer på stilistiske valg, sjanger, bruk av/henvisning til bilder, kart o.l.)
- **Ny målgruppe**

Øversettelsesoppdrag

Høst 2024 norsk, hjemmeeksamen, allmenn tekst

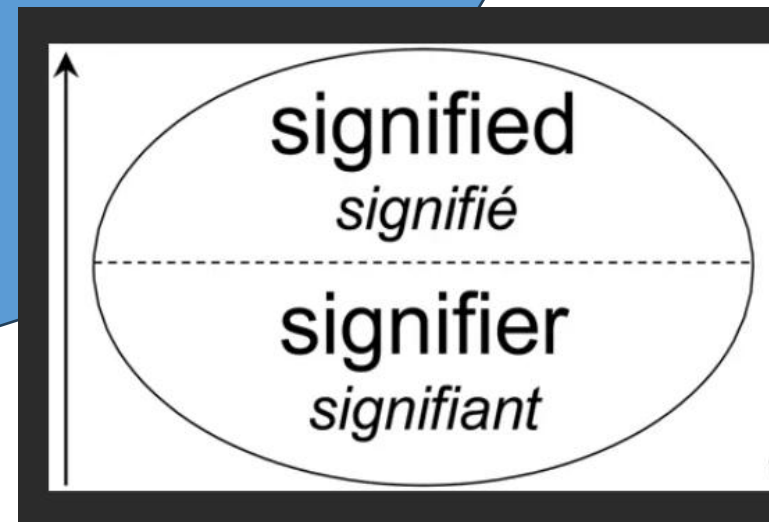
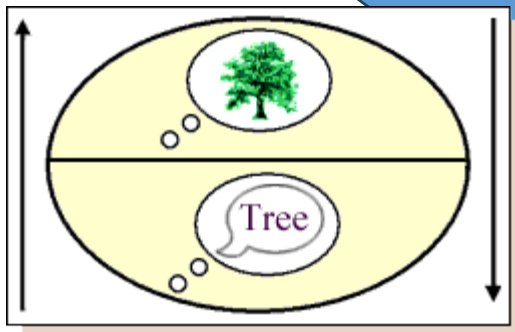
Et øversettelsesvalg henger alltid sammen med vurderinger knyttet til det konkrete øversettelsesoppdraget (*translation brief*). Derfor følger her beskrivelsen av et tenkt oppdrag for øversettelse av nedenstående tekst, hentet fra [Fortidsminneforeningen](#). Bilag til *Fortidsvern* Nr. 1-2022.

Øversettelsesoppdrag: Teksten skal øversettes til flere språk og inngå som et diskusjonsbidrag til neste års *World Congress of Architects*.

‘presupposisjon’

Hva har leseren i kildetekstkulturen kunnskaper om som det ikke kan forventes at mottakeren vet noe om?

Begrep betyr '(avgrenset) forestilling eller idé (om noe)'. Til å formidle avgrensede forestillinger til andre mennesker har vi *ord* og *fraser*. (Mange bruker *begrep* som et finere ord for *ord*. Det kan være uheldig.)
[Kilde: Språkrådet]

Kulturbundne begreper

- Eksempler på begrep som består av flere ord: 'videregående skole' og 'obligasjon med fortrinnsrett'
- **Kulturbundne begreper** er begreper som ikke fins i alle kulturer, men som er knyttet til en spesifikk kultur.
 - Eksempler: 17. mai, dugnad, dravle, lønningspils, utepils, russetid, rømmegrøt, *husmannsplassar, dassar, seksseterane, ...*)[fa HE H 2024]

Kulturbundne begreper: hvordan oversette dem?

- May 17th, Norway's Constitution Day
- *dravle*, a traditional Norwegian dish of curdled milk
- Se presentasjon om oversettelsesstrategier for mer informasjon om hvordan man kan oversette kulturbundne begreper!
- Ikke bruk fotnoter for å forklare begrep!

Oppsummering: Hva bør dere huske på før innlevering av oversettelsen

- **Innholdssiden:** Vurder hvor rimelig budskapet og budskapets deler er. Er det en rød tråd gjennom teksten, dvs. har den en indre «logikk»? Har dere klart å gjengi innholdet i kildeteksten?
- Vær **begrepsorientert**, ikke leksikalsk orientert (*arme riddere, tilslørte bondepiker, røde hunder, grønn stær, grå stær, berg- og dalbane, la humla suse, ...*)
- **Uttrykkssiden:** Vurder **flyt** – vær orientert mot **idiomatikk**: Hvor sannsynlig «høres» oversettelsen ut? Høres den naturlig ut? Kunne den se ut som en tekst skrevet direkte på målspråket?

- Uansett funksjonalistisk teori: Hold dere nært opp til kildeteksten hva angår innhold og informasjon som legges inn. Eksplisitering, ja, men la den være konsis, begrenset. Merk: bruk av dokumentarisk oversettelsesmetode betyr IKKE at dere skal se bort fra idiomatisk språkbruk.
- Ikke bruk fotnoter!